

The background of the cover is a light, warm-toned sky filled with numerous black star silhouettes of various sizes. In the lower half, the dark silhouette of a child is shown from the back, looking upwards with arms slightly outstretched. The overall mood is one of wonder and aspiration.

Nadarjeni v zgodnjem otroštvu

Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let

Margaret Sutherland

Prevod
2. izdaje

Nadarjeni v zgodnjem otroštvu

Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let

Margaret Sutherland

Prevod 2. izdaje

Los Angeles | London | New Delhi

Singapore | Washington DC

Ljubljana 2015

Nadarjeni v zgodnjem otroštvu

Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let

Naslov izvirnika **Gifted & Talented in the Early Years**
Practical Activities for Children aged 3 to 6 (2nd Edition)

Avtorica Margaret Sutherland

Urednica slovenske izdaje Mojca Juriševič

Prevod Samo Kuščer

Lektoriranje Darija Skubic, Tomaž Petek

Izdala in založila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti (CRSN)

Za založnika Janez Krek, dekan

Oblikovanje naslovnice Wendy Scott

Slika na naslovnici Tim Gainey

Priprava Igor Cerar

Tisk Formatisk, d. o. o., Ljubljana

Naklada 500 izvodov (prva izdaja, prvi natis)

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani je 5. 12. 2014 pridobila licenco založniške hiše SAGE iz Londona (Velika Britanija) za prevod 2. izdaje.

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.924-053.4:37.015.31

SUTHERLAND, Margaret B.

Nadarjeni v zgodnjem otroštvu : dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let : prevod 2. izdaje / Margaret Sutherland ; [prevod Samo Kuščer]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2015

Prevod dela: Gifted & talented in the early years

ISBN 978-961-253-169-0

278376704

© Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, CRSN, 2015

Vsebina

<i>Seznam diagramov in preglednic</i>	4
<i>O avtorici</i>	5
<i>Zahvale</i>	6
<i>Posvetilo</i>	7
<i>Predgovor</i>	8
Spremna beseda	10
<i>Mojca Juriševič</i>	
1 Zgodnje vključevanje nadarjenih v vzgojno-izobraževalno okolje	13
2 Prepoznavanje nadarjenih otrok	31
3 Dejavnosti in pripomočki za nadarjene otroke	58
4 Gibanje/Razvoj motorike	84
5 Glasba	97
6 Pismenost in jezik	109
7 Matematika	127
8 Učenje je zabavno in je za vse	140
<i>Slovarček</i>	149
<i>Literatura</i>	151
<i>Stvarno kazalo</i>	154

Seznam diagramov in preglednic

Preglednica 1.1	Sposobnosti, povezane z različnimi vrstami inteligentnosti	23
Preglednica 2.1	Predpostavke pri ljudskem in alternativnem modelu ocenjevanja	34
Preglednica 2.2	Primer opazovalnega lista	38
Preglednica 2.2 a	Opazovalni list	39
Preglednica 2.3	Interesi in sposobnosti otrok	42
Preglednica 2.3 a	Interesi in sposobnosti otrok	43
Preglednica 2.4	Informacija, ki jo dobimo od staršev	45
Preglednica 2.4 a	Informacija, ki jo dobimo od staršev	47
Preglednica 2.5	Kdo je dober pri čem? Nekaj vprašanj, s katerimi lahko začnete prepoznavati nadarjene otroke	50
Preglednica 2.5 a	Kdo je dober pri čem? Nekaj vprašanj, s katerimi lahko začnete prepoznavati nadarjene otroke	51
Preglednica 2.6	Celostna podoba	52
Preglednica 2.6 a	Celostna podoba	54
Diagram 3.1	Poglabljanje za napredovanje	62
Preglednica 3.1	Kaj otroci že znajo in kako nadaljevati z učenjem	64
Preglednica 8.1	Kako napredujemo?	143

O avtorici

Margaret Sutherland je predavateljica predmeta dodatna pomoč na glasgowski univerzi. Je direktorica Škotske mreže za sposobne učence (The Scottish Network for Able Pupils) ter pomočnica direktorja Centra za raziskave in razvoj učenja odraslih in vseživljenjskega učenja (Centre for Research and Development in Adult and Lifelong Learning). Ima 31 let izkušenj s poučevanjem v osnovni šoli in z učenjem vedenjske podpore, v zadnjem času v visokem šolstvu. Objavila je številne članke na temo izobraževanja nadarjenih in izdala je knjigo *Developing the Gifted and Talented Young Learner* (SAGE, 2008). Redno predava na konferencah in na univerzi, vodi delavnice in seminarje po vsej Veliki Britaniji, delala pa je tudi s študenti in z učitelji v Koreji, Tanzaniji in v Malaviju ter na Danskem.

Zahvale

Zahvaljujem se petletni Kirsteen v mojem razredu, ki me je navdušila s svojo zavzetostjo in me usmerila k izobraževanju nadarjenih.

Zahvaljujem se tudi strokovnim delavcem in otrokom Osnovne šole in vrtca Killermont v Bearsdenu ter Osnovne šole in vrtca Lenzie v Lenzieju. Še posebej se zahvaljujem Shoni Mathieson, Susan May, Harji Kaur in Mairi Gillies, ker so mi omogočile obisk njihovih vrtčevskih skupin in da so mi na vseh stopnjah pisanja knjige dajale koristne napotke ter mi bile v oporo.

Za nasvete in podporo sem nadvse hvaležna kolegicama in prijateljicama Chris Smith in Niamh Stack ter Jude Bowen iz založbe SAGE Publications.

Nazadnje se zahvaljujem še Andrewu in Louisu, tretjemu psu, ki je spremljal moje pisanje, ker sta me »prenašala«, ko sem z bližajočim se rokom oddaje te knjige postajala vse bolj napeta.

Odlomek iz pisma na strani 126 je vzet iz *Global Citizenship: A Handbook for Primary Teaching*, 2002 z dovoljenjem Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford OX4 2JY, Velika Britanija, www.oxfam.org.uk/education. Oxfam GB ne podpira nujno spremnih dejavnosti pri gradivu.

Posvetilo

Knjigo posvečam vsem otrokom, s katerimi sem delala: tistim, pri katerih sem prepoznala nadarjenost, in tistim, ki sem jih spregledala, ker nisem pogledala v pravo smer ali jim nisem ponudila pravih priložnosti in spodbud.

Predgovor

Pomena izobraževanja pri otrocih v zgodnjem otroštvu ni mogoče precenjevati. Veselje do učenja ter navdušenje, odločnost in ustvarjalnost, ki se oblikujejo v rni mladosti, lahko trajno vplivajo na življenje mladih. Priložnosti, ki se odprejo v zgodnjem otroštvu, se lahko razvijejo v življenjske strasti, ki oplemenitijo naš svet z raznolikostjo in s širino ter okrepijo in izboljšajo razmere za nas vse. Glede na to, da se ukvarjate z otroki v zgodnjem otroštvu, ste v idealnem položaju, da jim ponudite te priložnosti. Ta edinstveni položaj je treba jemati kar se da resno, če želimo otrokom pomagati, da čim bolj razvijejo svoje sposobnosti in nagnjenja.

Če berete to knjigo, je velika verjetnost, da se ukvarjate z otrokom, ki izkazuje večje sposobnosti, kot bi pričakovali pri njegovi starosti. Tak otrok vas lahko izjemno preseneti, ko se na primer triletnik usede v pravljčni kotiček in začne sam brati. Ni dvoma, da sposobnosti otrok velikokrat presegajo naše predstave. Državne iniciative v Veliki Britaniji (Early Intervention, Scotland; Foundation Stage, England and Wales) so pripomogle k dviganju pričakovanj učiteljev in vzgojiteljev. Manj pa je znanega o otrocih, ki jih imamo za nadarjene. V pričujoči knjigi raziskujemo vzgojno-izobraževalne izkušnje z omenjenimi otroki.

Z mednarodnimi (OZN, 1989, 1994) in državnimi (DfES, 1998, 2001; SEED, 2003; SOEID, 1994) iniciativami se premikamo vse bolj proti inkluzivnemu oziroma vključujočemu izobraževanju. Veliko se razpravlja o tem, kaj ta izraz sploh pomeni; na trgu je veliko knjig, ki se posvečajo prav temu vprašanju. Za potrebe naše knjige bomo privzeli, da se pri »vključujočem« izobraževanju otroci učijo skupaj: učijo se drug od drugega, od odraslih okrog sebe, družine in od družbe, v kateri živijo. Knjiga se osredinja predvsem na vprašanje, kako v okviru vključujočega izobraževanja zadovoljiti potrebe nadarjenih otrok.

V prvem poglavju si ogledamo, kako lahko v program predšolske vzgoje vključimo nadarjene. Predstavimo oznake, s katerimi opisujemo te otroke, in si ogledamo, kako pogled odraslih na inteligentnost vpliva na to, kaj otroci v zgodnjem otroštvu počnejo, povedo in na kaj so pozorni. Vzgojitelje spodbudimo, da na naravo inteligentnosti in vključevanje pogledajo na nov način.

Drugo poglavje se posveča zahtevnemu vprašanju prepoznavanja nadarjenosti. V njem so navedeni praktični pristopi za prepoznavanje nadarjenih otrok v zgodnjem otroštvu – »celostno podobo« otroka in njegovih sposobnosti pridobimo

tako, da otroku postavljamo vprašanja ter si zapisujemo opažanja in njegov napredek. Opišemo, kako v različnih državah po svetu kultura, zgodovina ter izobraževalni pristopi vplivajo na odnos do izobraževanja nadarjenih otrok, in izpostavimo probleme, s katerimi se različne države na tem področju spoprijemajo.

V tretjem poglavju se ukvarjamo s štirimi kurikularnimi področji – gibanje/razvoj motorike, glasba, jezik in matematika – ter predstavimo nekatere primere naprednejših odzivov otrok v okviru vrtčevskih dejavnosti na posameznem področju.

Naslednja štiri poglavja – od četrtega do sedmega – se ukvarjajo s posameznimi kurikularnimi področji in navajajo zamisli za zanimive dejavnosti. Delovne liste je mogoče uporabiti po vrsti ali pa jih prilagoditi in razviti tako, da ustrezajo konkretnim situacijam. Posamezna poglavja lahko uporabite še posebej takrat, ko se na določenem področju pojavi posebna potreba po tem.

V zadnjem poglavju so zbrane vse misli in vsi pogledi iz celotne knjige, predstavimo pa tudi povezave med zamislami in običajnimi pristopi pri pedagoškem delu z otroki v zgodnjem otroštvu. V tem poglavju tudi poudarjamo, kako pomembno je, da nadarjenim otrokom ponujamo dovolj možnosti, hkrati pa vsem otrokom zagotavljamo čim boljše priložnosti za učenje.

V knjigi se vseskozi pojavlja naslednjih šest sličic:

Ta sličica označuje, da navajamo nekaj ključnih točk, na katere morajo biti vzgojitelji pozorni, ko se ukvarjajo z nadarjenimi otroki.

Ta sličica opozarja na pomembne poudarke, o katerih bi morali vzgojitelji premisliti, ko delajo z nadarjenimi otroki.

Ta sličica označuje koristne aktivnosti, ki jih lahko preizkusijo vzgojitelji.

Ta sličica pomeni, da lahko te strani fotokopirate.

Ti sličici kažeta na nadaljnje vire informacij in ponujata predloge, s katerimi lahko začnete nove aktivnosti.

Ta sličica leži na koncu poglavja, v katerem je podan pregled ključnih točk.

Spremna beseda

Ideja za prevod priročnika *Nadarjeni v zgodnjem otroštvu: dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let* je nastala pred dvema letoma, ko je Margaret Sutherland prvič obiskala Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. V polno zasedeni fakultetni predavalnici je vzgojitelje predšolskih otrok ter druge strokovnjake s področja vzgoje in izobraževanja navdušila z jasnimi strokovnimi utemeljitvami pa tudi praktičnimi prikazi o tem, zakaj je treba pri vsakodnevem vzgojno-izobraževalnem delu z otroki v zgodnjem otroštvu upoštevati principe vključevalnega pedagoškega pristopa. Pri tem je še posebej poudarila premišljeno in na sodobnih razvojnopsiholoških spoznanjih zasnovano opazovanje vedenja otrok v različnih, skrbno načrtovanih učnih situacijah, ki so osnova za prilagajanje učnih dejavnosti in nadaljnjih spodbud raznolikim učnim potrebam otrok pa tudi njihovim individualnim posebnostim, in to že v predšolskem obdobju.

Osnovna predpostavka priročnika je, da se otroci med seboj razlikujejo po svojih zmožnostih učenja, pri čemer ima v njihovem razvoju poleg bioloških dispozicij in lastne aktivnosti izjemno pomembno vlogo okolje, v katerem odraščajo, oziroma ljudje, ki so del tega okolja (npr. vrstniki, vzgojitelji, starši). Z ustreznimi spodbudami lahko vsi ti pomembno prispevajo h kakovostnemu učenju in k optimalnemu razvoju učnih potencialov že v najzgodnejšem obdobju življenja. Nevroznanstvena spoznanja namreč kažejo, da so zgodnje učne spodbude izjemno pomembne za razvoj možganov, in opozarjajo na pomen občutljivih obdobj, v katerih so otroci v zgodnjem otroštvu še posebej dovzetni za učenje, npr. učenje jezika, usvajanje pojmov ali različnih spretnosti.

Priročnik je namenjen spodbujanju učenja nadarjenih otrok v predšolskem obdobju, čeprav so predlagane igralne dejavnosti primerne za vse otroke po principu »učenje je primerno za vse«. Predstavljene in načrtovane so namreč tako, da je pri njihovi izvedbi mogoče opaziti učne posebnosti posameznega otroka in otroka skladno z njimi nato nadalje optimalno vključevati v proces učenja.

Z različnimi teoretskimi in empirično podprtimi izsledki avtorica v priročniku na začetku pojasnjuje, kaj je nadarjenost in na katere načine je v igralnih situacijah mogoče prepoznati nadarjenega otroka. Opozori, kako pomembno je, da podatke o otroku pridobimo iz različnih virov in različnih situacij. Pri tem pozornost posveti ozaveščanju odraslih o škodljivih vplivih vztrajanja na različnih stereotipih

o nadarjenih (npr. Nadarjeni so čudni.) in pomenu osebnih pojmovanj o naravi človeških sposobnosti (Če si pameten, se ti ni treba učiti./Izjemni dosežki so predvsem rezultat izjemnih naporov.). Naše osebno razumevanje pojma sposobnosti je namreč ključno pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnih dejavnosti in motivirajoči pedagoški komunikaciji z otrokom oziroma otroki pa tudi z njihovimi starši.

Vsebina poglavij v nadaljevanju priročnika je predstavljena ob igralnih dejavnostih, ki jih avtorica predlaga na različnih kurikularnih področjih, še posebej na gibalnem, glasbenem, jezikovnem in na matematičnem. Pri tem področij ne obravnava popolnoma ločeno, ampak k učenju pristopa celostno, kar pomeni, da načrtovane dejavnosti povezuje z otrokovim miselnim, gibalnim, jezikovnim, s socialnim in čustvenim razvojem. Poleg tega jih umešča v pristne življenjske situacije, ki otrokom predstavljajo nove izzive in jih tako smiselno motivirajo za aktivnost.

Želim opozoriti, da je bil prevod na trenutke izjemno zahtevno opravilo, ker so vsebine priročnika oziroma načrtovane dejavnosti prednostno vezane na škotski vzgojno-izobraževalni kurikulum, zato niso v celoti prenosljive in so dodani tudi nekateri primeri iz slovenskega vzgojno-izobraževalnega konteksta. Zdi se, da imamo v Sloveniji na določenih področjih vsebine in metode enako razvite ali celo razvitejše, kakor so predstavljene v priročniku (Kurikulum za vrtce, 1999), a menim, da to ni ovira, zaradi katere bi priročnik utegnil izgubiti na praktični koristnosti in svojem temeljnem sporočilu. To namreč z vso potrebno strokovno občutljivostjo jasno opozarja na problematiko potencialno nadarjenih otrok v predšolskem obdobju, ki v Sloveniji še ni ustrezno obravnavana, in predlaga konkretne vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki naj bi bile načrtovane skladno z njihovimi prepoznanimi izjemnimi učnimi potrebami. Podobnih konkretnih smernic, razen mogoče odmevnega inovacijskega projekta Miška (Glogovec in Žagar, 1990), pri nas še nimamo, zato vidim temeljno vrednost priročnika v dopolnitvi strokovne »ponudbe« za vzgojitelje predšolskih otrok s konkretnimi zgledi in hkrati kot spodbudo za nadaljnje delo skladno s cilji Kurikuluma za vrtce ter v smislu podpore procesnocijnemu načrtovanju in izvajanju dejavnosti v vrtcu (prim. Stritih, 2012).

Ne nazadnje bi rada pojasnila, da se izvirnik drži spolno enakopravnega pisanja, kar pa je v angleščini veliko lažje uresničljivo, saj je večina izrazov nevtralna. Predvideli smo, da bi besedilo v slovenščini pri enaki doslednosti uporabe obeh spolov izgubilo na jasnosti, zato smo se pri prevodu odločili za uporabo moškega spola, ki v slovenščini velja za nevtralnega.

Za strokovne usmeritve pri prevodu besedila se zahvaljujem kolegicam in kolegom s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, in sicer: Iztoku Devetaku, Jeri

Gregorc, Tatjani Hodnik Čadež, Branki Potočnik Krajnik in Dariji Skubic. Enako hvala tudi prevajalcu in obema kolegoma, ki sta jezikovno pregledala besedilo, ter Igorju Cerarju, ki je skrbno spremljal vsak korak nastajanja prevoda in pripravil priročnik v obliki, ki je zdaj pred nami.

Bralcem priporočam razmišljajoče branje in čimprejšnje praktično preizkušanje predlaganih primerov dejavnosti. Verjamem, da bodo vsebine priročnika strokovno obogatile pedagoško delo v vrtcih, prispevale k natančnejšemu opazovanju otrok v igralnih dejavnostih ter odrasle in otroke spodbudile k svežim idejam, soustvarjanju in načrtovanju novih dejavnosti skladno z učnimi potrebami otrok, še posebej tistih, ki bodo med tem procesom bili prepoznani kot potencialno nadarjeni.

MOJCA JURIŠEVIČ

Literatura

Glogovec, Z. in Žagar, D. (1990). Nadarjeni otroci v vrtcu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stritih, B. (2012). Nadarjeni predšolski otroci: kaj se dogaja z njimi v javnih vrtcih? V M. Juriševič, B. Stritih (ur.), Posvetovanje: Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, 27. 1. 2012 (str. 97–106). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

»Nova izdaja posebej poudari vključujoči pristop, nadgrajuje pa tudi nova teoretična spoznanja, izsledke raziskav in obstoječo dobro prakso. Besedilo vključuje spretnosti 21. stoletja, kulturne perspektive in izobraževalne sisteme v mednarodnem prostoru. Osredini se na možnosti, kako najprimerneje pripraviti dovolj zahtevne in spodbudne dejavnosti za nadarjene otroke v zgodnjem otroštvu.«

Gillian Eriksson, koordinatorka Programa za izobraževanje nadarjenih, Šola poučevanja, učenja in vodenja, Univerza osrednje Floride

»S to razširjeno izdajo Margaret izpopolnjuje svoj pristop k poučevanju in učenju ter nas spodbuja k razmišljanju o tem, kako lahko nadarjene otroke kar najbolje vključimo v predšolsko izobraževalno okolje. Ko otrokom omogočimo, da se učijo drug od drugega ter od svoje družine in neposredne skupnosti, lahko tudi mladi nadarjeni učenci v vključujočem okolju doživijo primerno spodbudo in priznanje.«

Peter Merrotsy, višji predavatelj na področju izobraževanja nadarjenih, Univerza Nova Anglija, Avstralija

Ta knjiga združuje teoretična spoznanja in praktične dejavnosti ter ponuja jasna navodila o tem, kako zagotoviti, da lahko v predšolskem vzgojno-izobraževalnem okolju prepoznate nadarjene otroke in jim omogočite ustrezno napredovanje. Podana so strokovna navodila za vse, ki delajo v tem okolju, poudarek pa je na zagotavljanju najboljših priložnosti za učenje za vse.

Novo v tej izdaji:

- informacije o novih raziskavah in novih pogledih na tem področju,
- pogledi na nadarjene otroke v drugih okoljih po svetu,
- spletne povezave do predšolskih kurikulumov,
- nove dejavnosti in zamisli,
- razširjen prikaz spodbudnih dejavnosti za otroke, stare od treh do šest let.

Knjiga vsebuje veliko predlogov, kaj vse lahko poskusite, vključeni pa so tudi opisi praktičnih dejavnosti za starše, ki jih lahko fotokopirajo in uporabljajo doma.

Margaret Sutherland je predavateljica predmeta dodatna pomoč na glasgowski univerzi in direktorica Škotske mreže za sposobne učence (The Scottish Network for Able Pupils – SNAP).

Cena: 15,00 €

ISBN 978-961-253-169-0

9 789612 531690

CRSN
Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

 SAGE